

אדרת רשב"ם

ר"ת אמרות דוב רוזנברג תלמיד רבינו שלמה ב"ר מרדכי
לזכר נשמת הגה"ק רבינו שלמה מזוועהיל זי"ע

בס"ד

פ' תשא פורים שנת כל הפלפול היא בסוגיא כי לא יראני האדם וחי לפ"ק גיליון שצ"ו

מדור הנעשה ונשמע

כמו "המן" דאז, גם בדורנו, יו"ר ישראל ביתנו ח"כ אביגדור ליברמן, הידוע היטב בשנאתו לחרדים, עוסק כל יום ביום בנושא גיוס החרדים כקרדום לחפור בו, על מנת לקבל רייטינג והערכה בקרב שונאי הדת ובכך מצפה להוסיף עוד מנדטים למפלגתו, הרי ארז"ל, כל המיצר לישראל נעשה ראש (גיטין נו:; סנהדרין קד:), וכבר מעל יובל שנים מאז בראשית שנות ה-70 כאשר הגיע גל העליה הראשון מברית המועצות, ואח"כ בגל העליה השנייה, ונוספו כמעט מיליון עולים נוספים בשנים אלו, מרגישים בארה"ק את "אֵלֶּיהָ וְקוֹץ בָּהּ", כי מאז עליית יוצאי רוסיה - אחוז השיכורים בארה"ק עלה פי כמה וכמה, ובדרך כלל הם שונאים את הדתיים ואת החרדים, אשר לא אוכלים את בשר הלבן - הדבר אחר שהביאו עמם מרוסיה, ואחוז גדולה מהם הם עבריינים ומאפיונרים, אבל בכל זאת מנסים להרים ראש ולשלוט על הכל, כִּי הִנֵּה אוֹיְבֵיךָ יִהְיֶינָה וּמִשְׁנָאִיךָ נִשְׂאוּ רֹאשׁ, על עֲמָךְ יַעֲרִימוּ סוּד וְיִתְעַצְּצוּ עַל צְפוּנֶיךָ (תהלים פג:ג-ד), ומצינו ביין שארז"ל, ואמאי קרי ליה יין ואמאי קרי ליה תירוש, יין שמביא יללה לעולם תירוש שכל המתגרה בו נעשה רש, רב כהנא רמי, כתיב תִּירֶשׁ וקרינן תִּירוּשׁ, זכה נעשה ראש לא זכה נעשה רש, והיינו דרבא רמי, כתיב יִשְׁמַח וקרינן יִשְׁמַח, זכה מְשַׁמְחוּ לא זכה מְשַׁמְמוּ (יומא עו:), ועיין סנהדרין ע:).

על כל פנים, יו"ר ישראל ביתנו ח"כ אביגדור ליברמן העלה השבוע (יום ד') להצבעה בכנסת, את החוק לשלילת זכות הבחירה לכנסת עבור החרדים, החוק הי' אמור לקבוע כי מי שלא ביצע שירות צבאי או שירות לאומי לא יוכל להצביע בבחירות לכנסת, ולמעשה בזאת להעיף את כל החרדים מן הכנסת, כיום לשון חוק יסוד הכנסת קובע, כי כל אזרח ישראל שמלאו לו 18 שנים זכאי לבחור בבחירות לכנסת, החוק אינו מבדיל בין עבריינים ורוצחים לאזרח שומר חוק, כולם זכאים להצביע בבחירות, וכעת מבקשים לשנות את חוק היסוד כך שלחרדים לא תהיה זכות בחירה, מאד מעניין - כי העלה ההצבעה ביום ד' י"ב אדר, ובמסכת מגילה דף י"ג (שהיינו דף ה"ב בגמרא, כי מתחיל בדף ב') איתא, כיון שנפל פור בחודש אדר, שמח (המן) שמחה גדולה, אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה, ולא היה יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד (מגילה יג:), פשוט השיכרון כח שרוצה להיות בראש מְסַנּוּר אותו, וכיון שהוא בור וְעַם הָאָרֶץ, לא למד את מסכת תענית, דכתיב בה, בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי, לישתמיט מיניה באב דריע מזליה, ולימצי נפשיה באדר דבריא מזליה (תענית כט:), ואכן באדר דבריא מזליה, הפילו היום את הצעת החוק, בעזרת חברי הקואליציה, יחד עם מספר חברי כנסת ממפלגת העבודה והסיעות הערביות, ובסיעת ישראל ביתנו תקפו את החרדים, והכריזו "היום הוכח שוב שהקואליציה שבויה בידי העסקנים החרדים, בתמיכת טיבי, כסיף וחלק ממפלגת העבודה", רואים בעליל כי באדר בריא מזליה דישראל, ולליברמן אחל שימשיך לשתות, ובמיוחד בפורים - לפחות שיקיים בזה מצוה, וסימנך תירוש פשוט ובמילוי כזה, תירוש תי"ו יר"ד רי"ש וי"ו שי"ן בגימטריא שלילת זכות הצבעה למשתמטים, ובגימטריא זה הוא יושב ראש ישראל ביתנו ח"כ איווט ליברמן, אז אדון ליברמן - תשתה מה שאתה רוצה, יין (ברוסית: Вино), וודקה (ברוסית: Водка), או/ו בירה (ברוסית: Пиво), מה שאתה אוהב, זה רק יעזור לנו במלחמה נגדך, מלחמת עמלק שבכל דור ודור, הלא שלילת זכות הצבעה למשתמטים בגימטריא כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אוֹיְבֵיךָ וּנְתַנוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ בַּתְּשֻׁפָה, ובגימטריא וְאֶשְׁבֵּר מִטַּת עַלְכֶּם וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם קוֹמָמִיּוֹת, ע"ד דכתיב בפ' בחקתי, וְהִתְּהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי לָכֶם לְאֱלֹקִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לְעַם, אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵהֵיטָל לָהֶם עֲבָדִים וְאֶשְׁבֵּר מִטַּת עַלְכֶּם וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם קוֹמָמִיּוֹת (דברים כו:יב-יג), ובזכות זה נזכה למה שאומרים בהגדה של פסח, מְאֻפְּלָה לָאוּר גְּדוֹל וּמִשְׁעָבוֹד לְגֻאֲלָהּ וְנִאֲמַר לְפָנָיו שִׁירָה חֲדָשָׁה, וְנִאֲמַר לְפָנָיו שִׁירָה חֲדָשָׁה.

מדור הדרוש

מאשת איש, וכתוב בה משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי, וכתוב בה מנשה הרג את ישעיה, אמר רבא, מידן דיינייה וקטליה, אמר ליה, משה רבך אמר כי לא יראני האדם וחי, ואת אמרת (ישעיה ו:א) ואראה את ה' יושב על כסא רם ונשא, משה רבך אמר (דברים ד:ז) מי כה' אלוקינו ככל קראנו אליו, ואת אמרת (ישעיה נה:ו) לרשו ה' בהמלאו, משה רבך אמר (שמות כג:כו) את מספר ימיו אמלא, ואת אמרת (מלכים ב' כ:ו) והוספתי על ימיו חמש עשרה שנה וכו', מכל מקום קשו קראי אהדדי, ואראה את ה', כדתניא, כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה (יבמות מט:).

ותמן תנינן במסכת מגילה, ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, אלמלי נשתייר במערה שעמד בה משה ואליהו כמלא נקב מחט סדקית, לא היו יכולין לעמוד מפני האורה, שנאמר כי לא יראני האדם וחי (מגילה יט:), ופירש"י ז"ל, מערה שעמד בה משה – כשעבר הקב"ה לפניו, שנאמר ושמתיך בנקרת האור, ואליהו אף הוא עמד באותה מערה ועבר הקב"ה לפניו, שנאמר (מלכים א' יט:ט, יט:יא) ויבא קס אל המערה וגו' ואמר אל ועמדת בהר וגו' והנה ה' עובר וגו' (רש"י), ובד"ה מחט סדקית – שלנו, שהיא דקה ותופרין בה סדקי בגדים, ויש מחט אחרת גסה, שנקראת מחט של שקאין (רש"י), ובד"ה אלמלי נשתייר בה נקב – כפי מחט, כשעבר עליהן הקב"ה, כמו שנאמר ושכתי כפי עליך עד עברי (רש"י).

ומאינו במסכת סופרים, אמר רבי יהושע בן לוי הדא אגדתא כתוב בה, הכותבה אין לו חלק לעולם הבא, והדורשה מתדרך, והסומעה אינו מקבל שכר, והתני ר' חנינא בר פפא (דברים ה:ד) פנים בפנים דבר ה', פנים תרי, בפנים תרי, הא ארבעה אפין, פנים של אימה למקרא, פנים בינוניות למשנה, פנים שוחקות להש"ס, פנים מסבירות לאגדה (מסכת סופרים פרק ט"ז משנה ב').

ובספה"ק בנין דול פ' תולדות מלטט המסכת סופרים הנ"ל והוסף, וכתב זקוני בעיר דול ז"ל (סי' תרי"ב) דפליגי אי דליקים גדולים ממלאכים או מלאכים גדולים מדליקים, דמאן דס"ל לדליקים גדולים ממלאכים, א"כ י"ל הא דכתיב כי לא יראנו האדם וחי קאי על המלאכים, אבל דליקים יכולים לראות פני השכינה, א"כ אמרינן פנים בפנים דבר ה' עמכם כפשוטה דראו פני השכינה, ולא נשמע דיש ד' פנים לתורה, על כן ס"ל דאין מקבלין שכר על אגדה, אבל מאן דס"ל דמלאכים גדולים מדליקים, ס"ל דלא יראנו האדם וחי קאי על דליקים, ועכ"ל הא דכתיב פנים בפנים דיש ד' פנים לתורה ומקבלין שכר על אגדה עכדפח"ח (בנין דול תולדות אות פ', ועיין שם פ' חיי שרה אות י"א, ושם פ' ויצא אות נ"ד, ועיין בספר מעשה רוקח ב' בשלח עה"פ אז ישיר משה וגו', ובחנוכת התורה ריש פ' וישלח).

ובריש מסכת כתובות, דרש בר קפרא, גדולים מעשה דליקים יותר ממעשה שמים וארץ, דאילו במעשה שמים וארץ כתיב – אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, ואילו במעשה

ויאמר הראני נא את כבודך, ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם ה' לפניך וחנתי את אשר אחן ורחמתי את אשר ארחם, ויאמר לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי, ויאמר ה' הנה מקום אתי ונצבת על האור, והיה בעבר כבדי ושמתיך בנקרת האור ושכתי כפי עליך עד עברי, והסרתי את כפי וראית את אחרי ופני לא יראו (שמות לג:יח-כג), ופירש"י ז"ל, וראית את אחורי, הראהו קשר של תפילין (רש"י).

ונל"פ בעזה"ש"ת עפ"י כמה הקדמות שדרשו רז"ל על הני מקראי קודש וזה יאל ראשונה, כתב האור החיים הקדוש וזלה"ק, הראני נא את כבודך, והגם שאמרו ז"ל (מכילתא פסוק זה א'לי) שראוהו ישראל על שפת הים, וכתוב (לעיל שמות לג:יא) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים, אין זה אלא ראות אש אוכלת, והגם שאמר ה' למהרן ומרים (במדבר יב:ז) לא כן עבדי משה וגו' ומראה וגו' ותמונת ה' יציט, אין זה אלא תמונת אור עליון, ומשה ראה שתהיה לו הכרה בו יתברך ידיעה פרטית, כדי שיוכל שכלו יסביל בחינת האלקות, כי ראה שעת הכושר והרחיב פיו לשאול (אור החיים).

וראיתי ממדן החתם סופר בתורת משה, אני אעביר כל טובי על פניך, פי' רמז"ס במורה כל סתרי בראשית שנאמר בהם כי טוב, ולריך לבאר כי הוא זה כל מעשי בראשית עם גבוה מעל גבוה האלילות ששת ימים הידועים שנאמר בהם שבעה פעמים טוב, ובאחרונה בפעם השביעי נאמר טוב "מאוד", והוא עד שער "נו"ן" שצדינה, וע"ז אמר בפני לא יראו כי לא יראני האדם וחי, הנה ז' טובות, אבל מאו"ד שהוא המות, (כדאיתא במד"ר בראשית, מאוד זה המות, בתורתו של ר"מ ה' כתוב והנה טוב זה מות, ויעוין עוד קס הרבה כיוצא בו) לא ראה כי לא יראני וחי, ע"כ ז' פעמים טוב גמטריא קי"ט שנים שחי משה רבנו ע"ה, ובשנת ק"כ הגיע למאו"ד, אז מלאו ימיו ושנותיו (תורת משה חת"ס).

ובאבות דרבי נתן, באותה שעה אמר ליה הקב"ה למלאך המות, כך הבא לי נשמתו של משה, הלך מלאך המות ועמד לפניו, אמר ליה – משה תן לי נשמתך, גער בו, אמר ליה במקום שאני יושב אין נותנין לך רשות לעמוד, ואתה אמרת תן לי נשמתך, גער בו והוליו צנזיפה, עד שאמר ליה הקב"ה למשה, משה דיין העולם הזה שהרי העולם הבא שמור לך מששת ימי בראשית, שנאמר ויאמר ה' הנה מקום אתי ונצבת על האור, נטלה הקב"ה נשמתו של משה, וגנזה תחת כסא הכבוד, שנאמר (שמואל א' כה:כט) והיתה נפש אדוני לרורה בצרור החיים (אבות דרבי נתן פ"ב מ"ד).

ואיתא בש"ך על התורה, ושמתיך בנקרת האור, כאן רמז לו מקום קבורתו בגי', ואמר ושמתיך שעל ידי תהיה, **בנקרת האור** במספר קטן בגימטריא **ושכתי כפי** (ש"ך על התורה).

ומאינו במסכת יבמות, תני שמעון בן עזאי אומר, מלאתי מגלת יוחסין בירושלים, וכתוב בה איש פלוני ממזר

ידיהם של לדיקים כתיב – מכוון לשבתך פעלת ה' מקדש א'דני כוננו ידיך, הסיב צבלי אחד ור' חייא שמו – ויבשת ידיו יכרו, ידו כתיב (כתובות ה.), ולפי"ז אי אמרינן דיך אס למסורת, א"כ גדולים מעשה לדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, אבל אי נימא דיך אס למקרא, א"כ גדולים מלאכים יותר מהלדיקים.

ותנן במשנה במסכת כריתות, שומן וחלב לפניו ואכל אחד מהן ואינו יודע איזה מהן אכל, מביא אשם תלוי וכו', ובגמרא שם, איתמר רב אסי אמר חתיכה אחת שנינו ספק של חלב ספק של שומן, חייא בר רב אמר חתיכה משתי חתיכות שנינו, במאי קא מיפלגי, רב אסי סבר יך אס למסורת מאות כתיב, וחייא בר רב אמר יך אס למקרא מאות קרינן (כריתות יז:), ויולא לפי זה, דלמ"ד יך אס למקרא, אז דוקא בשתי חתיכות מביא אשם תלוי דאיקבע איסורא, אבל בחתיכה אחת לא, ואיתא בהמאירי בריש מסכת חגיגה וזלה"ק, ושמא זהו עיקר מחלקתם, שלדעת המכריז שתי חתיכות – כל ספק מותר מן התורה, ולדעת האחר אסור (המאירי חגיגה ד.).

ואיתא בספר כסף נבחר פ' בראשית וזלה"ק, ותמן תנינן במס' פסחים (ק"ט.), מאי דכתיב וידי אדם מתחת כנפיהם (יחזקאל א:ח) – וידו כתיב, מלמד שידו של הקב"ה פרושה מתחת כנפי החיות לקבל את השמים, וא"כ אס הולכים בתר הכתיבה, ודאי מוכח דהקב"ה מקבל שמים ותשובה מועלת, אבל אי הולכין בתר הקריאה, אס כן קרינן וידי אדם – דקאי על המלאכים, ואין להוכיח דהקב"ה מקבל שמים (כסף נבחר פ' בראשית עה"פ ויאמר אלקים תדשא הארץ דשא וגו').

ואיתא בספר זנין דוד פ' נח וזלה"ק בא"ד, ונודע דברי השלה"ק והמפרשים ז"ל דכתוב תשב אנוש עד דכ"א ר"ת לם כפירה אשת איש, דאי אמרינן עד ועד בכלל מועיל תשובה גם בעצירות אלו, אבל אי אמרינן ולא עד בכלל אינו מועיל תשובה על עצירות אלו עכ"ד, וכבר כתבו המפרשים דלמאן דאמר דתשובה קודמה לבריאת עולם גדול כחה ומועיל תשובה גם על עצירות הנ"ל, והנה במדרש (בראשית רבה א, ד) מנה ששה דברים שקודמו לבריאת העולם ורבי אהבה בר זעירא אומר אף התשובה שנאמר בטרם הרים יולדו – מאותה שעה, תשב אנוש עד דכא עיי"ש, וכתב ביפה תואר דפליגי אי דרשינן סמוכין, דמאן דאמר הראשון לא דרוש סמוכין ותשב אנוש עד דכ"א אינו דבוק עם בטרם הרים יולדו, ור' אהבה בר זעירא ס"ל דדרשינן סמוכין, וכתוב בטרם הרים יולדו וכו' תשב אנוש עד דכא, שמע מינה דתשובה קודמה לבריאת העולם עכ"ד (בנין דוד פ' נח אות כ"ז).

ועוד איתא שם בספר זנין דוד וזלה"ק, והנה טעם פלוגתתן אי דרשינן סמוכין או לא, מבואר בהגהות מוהר"ץ (יבמות ס.) אי תורה מגילה מגילה נתנה או חתומה נתנה, דאי מגילה מגילה נתנה – לא נאמרה בפעם אחד, רק במשך ארבעים שנה, פעם שנה זו, ופעם בשנה אחרת, ואיך שייך למדרש סמוכין, כיון שלא באו המלאות בפעם אחד [משא"כ משנה תורה ס"ל לכ"ע דדרשינן סמוכין כיון שצא הדיבור בפעם אחד ממשה רבינו לישראל], אבל למאן דס"ל דחתומה

נתנה, שפיר דרשינן סמוכין, דנתנה בפעם אחד ע"פ ודפח"ח (בנין דוד פ' נח אות כ"ו, ערבי נחל בהעלתך).

ותמן תנינן במסכת יומא, וכבר היה רבי ישמעאל ורבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה מהלכין בדרך ולוי הסדר ורבי ישמעאל בנו של רבי אלעזר בן עזריה מהלכין אחריהן, נשאלה שאלה זו בפניהם, מניין לפקוח נפש שדוחה את השבת וכו', אמר רבי יהודה אמר שמואל, אי הואי התם הוה אמינא דידי עד יפא מדידהו, וחי בהם – ולא שימות בהם, אמר רבא, לכולהו אית להו פירכא, בר מדשמואל דלית ליה פירכא וכו', אשכחן ודאי ספק מנא לן (יומא פה. - פה:), וידוע מש"כ בספר עמק החכמה להרה"ק ר' מרדכי דוב מהורניסטרופיל ז"ע, שכל השאר מאן דאומרים שם, מהיכן הם ילפי דספק פיקוח נפש דוחה את השבת, אלא דס"ל ספיקא דאורייתא מן התורה לקולא, וא"כ ספק פיקוח נפש אינו גרוע מכל ספיקא דאורייתא – דמן התורה לקולא אזלינן, רק לשמואל – דליף מן וחי בהם, ס"ל ספיקא דאורייתא מן התורה לחומרא, ולכך צריך לימוד מיוחד לספק פיקוח נפש – שדוחה את השבת, ולכאורה שאר המאן דאומרים שם"ל ספיקא דאורייתא מן התורה לקולא, מה הם יעשו עם הפסוק – ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ה' (ויקרא יח:ה), אלא יפרשו כמו שפירש רש"י ז"ל בחומש, וחי בהם – לעוה"ב, שאם תאמר בעוה"ז – והלא סופו הוא מת (רש"י שם).

ותמן תנינן במסכת ראש השנה, אמר רבי יהושע בן לוי, כל מעשה בראשית בקומתו נבראו, לדעתו נבראו, לכזיונו נבראו, שנאמר ויכלו השמים והארץ וכל צבאם, אל תקרי צבאם אלא ציונם (ר"ה יא.), משא"כ האדם נברא עם ערלה, ובן שמונת ימים מתקנים אותו ומהלך אותו, וכן איתא במדרש תנחומא פ' תזריע, מעשה ששאל טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא, איזו מעשים נאים, של הקב"ה או של בשר ודם, אמר ליה של בשר ודם נאים, אמר ליה טורנוסרופוס הרי השמים והארץ יכול אדם לעשות כיוצא בהם, אמר ליה רבי עקיבא, לא תאמר לי בדבר שהוא למעלה מן הבריות שאין שולטין עליו, אלא אמור דברים שהם מאוין בבני אדם, אמר ליה, למה אתם מולין, אמר ליה אני הייתי יודע שעל דבר זה אתה שואלני, ולכך הקדמתי ואמרתי לך, שמעשה בני אדם נאים משל הקב"ה, הביא לו רבי עקיבא שבלים וגלוסקאות, אמר ליה, אלו מעשה הקב"ה ואלו מעשה ידי אדם, אמר ליה אין אלו נאים יותר מן השבלים, אמר ליה טורנוסרופוס, אס הוא חפץ במילה, למה אינו יוצא הולד מהול ממעי אמו, אמר ליה רבי עקיבא, ולמה שוררו יוצא עמו והוא תלוי בבטנו ואמו חותכו, ומה שאתה אומר למה אינו יוצא מהול, לפי שלא נתן הקב"ה את המכות לישראל אלא לכרך אותם בהם, ולכך אמר דוד (תהלים יח:לא) כל אמרת ה' כרופה (תנחומא פ' תזריע פ"ה).

ושמעתי מפ"ק כ"ק מרן אדמו"ר מאנז שליט"א [בפולין בליל ש"ק חוה"מ פסח תשס"ז], דהנה בזרע ברכ שלישי (פ' וישלח) כתב, דיך להוכיח כמאן דאמר לא דרשינן טעמא דקרא, מדכתיב אמרת ה' כרופה, ודרשו חז"ל (ויק"ר פ"ג אות ג') לא ניתנו המכות אלא לכרך בהן את הבריות, וכי

קטנה כפולה ותלויה כעין יו"ד, והקשר עשוי כעין דל"ת (רש"י חולין ט., רש"י שבת כח.; רש"י שבת סב.).

ותמן תנינן במסכת יבמות, תניא רבי אליעזר אומר, כל מי שאין עוסק בפריה ורביה כאילו שופך דמים, שנאמר שופך דם האדם באלם דמו יסף, וכתיב בתריה ואתם פרו ורבו וכו', בן עזאי אומר כאילו שופך דמים וממעט הדמות, שנאמר ואתם פרו ורבו, אמרו לו לבן עזאי, יש נאה דורש ונאה מקיים, נאה מקיים ואין נאה דורש, ואתה נאה דורש ואין נאה מקיים, אמר להן בן עזאי, ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה, אפסר לעולם שיתקיים על ידי אחרים (יבמות סג.).

והיאך שאמר הכתוב, ויאמר הראני נא את כבדך, משה רבינו ראה לראות פנים אל פנים ולא רק ראות אש אוכלת, א"כ מלאכים גדולים מן האלקים, כי אלקים אריכים הרבה לעבוד כדי לתקן את עצמם להיות בשלימות, ולכן לא נאמר כי טוב צריאת האדם, לפיכך קא ממשיך ואזיל הכתוב, ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם וגו', וכדברי החתם סופר שקאי על כל סתרי בראשית שנאמר בהם כי טוב עפ"י הרמב"ם ז"ל במורה נבוכים, ואכל צריאת האדם לא נאמר כי טוב, ואפילו שמשה רבינו הסתכל באספקלריא המאירה, ואלמלי נשתייר במערה שעמד בה משה ואליהו כמלאך נקב מחט סדקית לא היו יכולין לעמוד מפני האורה, אבל עדיין לא הגיע למדרגת המלאכים להסתכל באנפי שכינה פנים אל פנים, לפיכך קא ממשיך ואזיל הכתוב, ויאמר לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי, כי מלאכים גדולים מן האלקים, וכיון שמלאכים גדולים מן האלקים, א"כ לא דרשינן ויבשת ידו כתיב, אלא ויבשת ידיו קרינן, ואמרינן יש אם למקרא, וא"כ דרשינן מלות קרינן ואשם תלוי רק בשתי חתיכות דאיקבע איסורא, וספיקא דאורייתא מן התורה לקולא, וילפינן פיקוח נפש משאר הלימודים, וחי בהם קאי לעולם הבא, לפיכך קא ממשיך ואזיל הכתוב, ויאמר ה' הנה מקום אתי ונצבת על האור, ודרשינן שעולם הבא שמור לך משעת ימי בראשית, וכיון דוחי בהם קאי לעולם הבא רמז לו מקום קבורתו בגי, קא ממשיך ואזיל הכתוב, והיה בעבר כבדי ושמתיד בנקרת האור ושכתי כפי עליך עד עברי, ובש"ך עה"ת שכאן רמז לו מקום קבורתו, וכיון דאמרינן יש אם למקרא, א"כ לא דרשינן וידו כתיב זה ידו של הקב"ה שפרוסה תחת כנפות החיות לקבל שבים, ולא מהני תשובה על ע"ז, וא"כ לא דרשינן סמוכין, והתורה נתנה על הסדר, ואמרת ה' כרופה קאי על שלא נתנה המצוות אלא לכרך את הבריות, ולפיכך אין האדם נולד מהול, וא"כ הוא אמינא שאם אדם נפשו חשקה בתורה כבן עזאי דלא צריך להינשא, דשפיר יכול לתקן את עצמו ולהגיע לשלימות ע"י התמדת התורה, והרי לא דרשינן סמוכין, ולא דרשינן סמיכות של שופך דם האדם באלם דמו יסף אל ואתם פרו ורבו, ואינו כאילו שופך דמים, לפיכך קא ממשיך ואזיל הכתוב, והסרתי את כפי וראית את אחרי ופני לא יראו, ופירש"י ז"ל הראהו קשר של תפילין, ובקשר התפילין יש בה השם שד"י שהוא שם של פריה ורביה כנ"ל, ולכן אעפ"י שנפשו חשקה בתורה, אעפ"י לא יבטל ממצות פריה ורביה.

מה איכפת ליה להקב"ה למי ששוחט מן האוואר או מי ששוחט מן העורף, הוי לא ניתנה המצוות אלא לכרך בהם הבריות עיי"ש, הרי שמצוות התורה גזירה מלפני ואין לדרוש בטעמיה אלא נעו מעגלותיה לא תדע, וכחז שם דלמאן דאמר דרשינן טעמא דקרא, י"ל דמוקי קרא כהך דאיתא במדרש שוחר טוב, אמר רבי אליעזר, לא נתנו פרשיותיה של תורה על הסדר, שאלמלא נתנו על הסדר, כל מי שהוא קורא בהן, מיד היה יכול לצראות עולם ולהחיות מתים ולעשות מופתים, לפיכך נתעלם סידורה של תורה, וגלוי לפני הקב"ה, שנאמר (ישעיה מד:ז) ומי כמוני יקרא ויגידה ויערכה לי (מדרש שוחר טוב פרק ג'), וזהו כוונת הגמרא בצרכות, אמר רב יהודה אמר רב, יודע היה בצלאל לכרך אותיות שנבראו בהן שמים וארץ (ברכות נה.), שהיה יודע בחכמה בתבונה וצדעת האיד לכרך את האותיות ולסדרם לפי הסדר, ע"כ שמעתי מפ"ק ודפח"ת.

ובפרק ה' דמסכת יומא, תניא רבי אליעזר אומר, עולם מאמלעיתו נברא, שנאמר (איוב לח:לח) בלכת עפר למוק ורגבים ידבקו, רבי יהושע אומר, עולם מן האדדון נברא, שנאמר (איוב לז:ו) כי לשלג יאמר הוי ארץ וגשם מטר וגשם מטרות עזו (יומא נד:).

ותמן תנינן בפרק קמא דמסכת חגיגה, אמר ריש לקיש, מאי דכתיב אני א"ל שד"י, אני הוא שאמרתי לעולם די, אמר ריש לקיש, בשעה שברא הקב"ה את הים, היה מרחיב והולך, עד שגער בו הקב"ה ויבשו, שנאמר (נחום א:ד) גוער בים ויבשהו וכל הנהרות החרבו, תנו רבנן, בית שמאי אומרים, שמים נבראו תחלה ואחר כך נבראת הארץ, שנאמר בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, ובית הלל אומרים, ארץ נבראת תחלה ואחר כך שמים, שנאמר ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים (חגיגה יב.), וכבר הלכו בה הנמושות, דהא בהא תליא, דאם שמים נברא תחילה, אז מן האדדון נברא העולם, היינו קודם נברא שמי השמים ואח"כ נבראת הארץ, ואם הארץ נבראת תחילה והיה מרחיב והולך, אז מאמלעיתו נברא העולם.

ובתוספות שם בריש העמוד, מסוף העולם ועד סופו, מהלך ת"ק שנה (לקמן חגיגה יג.) שנאמר שד"י, שאמר די, שלא להרחיב יותר, שנאמר אני א"ל שד"י פרה ורבה, אני שאמרתי די לעולם, ותימה מנא לך הא שיש ת"ק שנה ולא יותר ולא פחות, וי"ל דנפקא לן מן שד"י, בשד"י יש ג' אותיות ש"ן דל"ת יו"ד, קח י"נ ל"ת ו"ד הנעלם מן שד"י, ויעלה ת"ק, כך שמעתי מר' מנחם ברבי עזריאל וכו' (תוספות).

והפסוק הנ"ל אני א"ל שד"י היא צפ' וישלח, ויאמר לו אלקים אני א"ל שד"י פרה ורבה וגו' (בראשית לה:יא), וכתב בעל הטורים, אני א"ל שד"י פרה ורבה – הוא שם של פריה ורביה כי נעלם שלו ש"ן דל"ת יו"ד עולה ת"ק כמנין אברים שבאיש ושבאשה (בעל הטורים).

וכתב רש"י ז"ל בפרק קמא דמסכת חולין, קשר של תפילין – יש בו אומנות שעשוי כמו אות דל"ת, שיהא נראה זה שד"י, השי"ן חקוקה בקמטי התפר כעין שי"ן, ורצועה